K. SVENSKA VETENSKAPSAKADEMIENS ÅRSBOK FÖR ÅR 1942

SÄRTRYCK

STATENS ETNOGRAFISKA MUSEUM

ÅRSBERÄTTELSE FÖR 1941

STOCKHOLM
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

E. Statens etnografiska museum.

Personal.

Ingen förändring har under året skett inom museets ordinarie personal.

Under föreståndarens semester har museiassistenten docenten S. Linné upprätthållit föreståndarebefattningen. I övrigt ha nga vikarier tillsatts under semestrarna.

Civilingenjör Carl Hedin har även under hela detta år haft vänligheten att utan anspråk på ersättning utföra diverse arbeten. På samma sätt har fil. lic. Jan Söderström tidvis biträtt i egenskap av specialist på Söderhavets etnologi. Musiketnografen dr. phil. Ernst Emsheimer har även detta år haft arbetsplats i museet och vid behov beredvilligt ställt sina kunskaper inom sitt specialområde till förfogande.

Som arkivarbetsbiträden, avlönade genom Statens Arbetsmarknadskommission har under årets sex första månader hr Knut Schjörling tjänstgjort, hr Wilhelm Carlsson under juli—november och hr Sven Lindberg fr. o. m. den 22 december.

Lokalförhållanden.

Som nämnts i föregående års berättelse, uppdrog Byggnadsstyrelsen 1940 åt arkitekten Erik Högström att uppgöra en generalplan för museets vidare utbyggnad, vilken Akademien godkände. Sedan lät emellertid Styrelsen hr Högström verkställa viss omarbetning av denna plan, vilken framlades i skrivelse till Akademien av den 9 maj 1941. Även detta förslag godkändes i sina huvudpunkter av Akademien.

På grund av beslut om Hamngatans breddning utrymdes före den 1 juni lokalerna i Västra Trädgårdsgatan 10, vilka redan den 1 september 1940, såsom ett led i museets besparingsåtgärder, stängts för allmänheten. De här utställda samlingarna och övrigt material överfördes till Kavallerivägen, varigenom den där rådande trångboddheten ytterligare ökades. Sedan krigsutbrottet har museet förlorat bägge sina lokaler i staden, i Wallingatan 2 och nu även i V. Trädgårdsgatan 10, vartill komma de av de militära myndigheterna disponerade byggnaderna 4 och 6 vid Kavallerivägen. Magasinsförhållandena äro nu åter lika olidliga som för 20 år sedan i det gamla museet i Wallingatan 1, med

lådorna hopade i travar på varandra och med en avsevärd del av de överförda samlingarna på grund av utrymmesbristen inhysta i det oeldade f. d. sjukstallet. Föremålsvården är härigenom ytterligt försvårad och delvis omöjlig att utföra. Detsamma gäller framtagande av material för forskare och för bearbetning. Allt detta gör museets lokalfråga och särskilt dess behov av den nya magasinsbyggnad, för vilken medel beviljades av 1937 års riksdag, synnerligen trängande.

Verksamheten under året.

Museets verksamhet har ytterligare inskränkts genom ny anslagsminskning och genom försvårade förbindelser med utlandet.

Föreståndaren har ägnat sin mesta tid åt löpande ärenden, tjänsteskrivelser och utredningar (i byggnadsfrågan m. m.), besvarande av vetenskapliga förfrågningar och annan korrespondens samt besökande i studiesyfte. Han har även katalogiserat en del samlingar, kompletterat uppgifter i äldre samlingskataloger och bearbetat material för publicering. Sin undervisning i allmän och jämförande etnografi vid Stockholms högskola har han fortsatt i form av seminarier. Under året ha elva sådana hållits i museet, sju under vår- och fyra under höstterminen. De fyra första ägde rum i lokalen vid Västra Trädgårdsgatan för att utnyttja det där utställda materialet, innan det packades in och magasinerades. Ett av seminarierna har hållits av docenten G. Montell. Pastor John Ahleby, Svenska Kyrkans Mission i Sydafrika, och fil. stud. fröken Louise Cederschiöld ha tenterat för betyg i fil. kand.-examen i ämnet och fil. kand. Gösta Kock har ventilerat uppsats för högsta betyget i denna examen. Vidare har föreståndaren även detta år av Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien varit utsedd till sakkunnig för bedömande av vissa ansökningar om understöd ur Humanistiska Fonden.

Föreståndaren åtnjöt den 29—31 oktober tjänstledighet för att på inbjudan från Nationalmuseet i Köpenhamn närvara vid dess Etnografiske samlings 100-årsjubileum (världens äldsta etnografiska museum). Han var där den ende utlänningen. För denna resa erhöll han ett statligt bidrag.

Museiassistenten docenten Sigvald Linné har vid sidan av de löpande göromålen utfört katalogiseringar samt bearbetat material för publicering. Den största av de arkeologiska samlingar, som hemfördes av museets andra expedition till Mexico och som omfattar över 2,700 nummer har han således katalogiserat. Han har dessutom biträtt vid monteringen av museets två tillfälliga utställningar under året.

E. o. amanuensen docenten Gösta Montell har huvudsakligen varit sysselsatt med katalogisering av samlingar samt an-

ordnande av de tillfälliga utställningarna. De under året inkomna asiatiska föremålen ha katalogiserats liksom även ett antal tidigare förvärv, såsom kaptenlöjtnant Aug. Fries' samling (hopbragt under Eugenie-expeditionen 1851—1853) m. fl. Den detaljerade lappkatalogen av MONTELLS egna under den sista stora Hedin-expeditionen hopbragta östasiatiska samlingar har väsentligt utökats, varvid även fotografering av ett stort antal föremål verkställts. Till minnesutställningen över professor HJALMAR STOLPE bidrog han med en del förberedande arbeten och biträdde vid monteringen. Planläggningen och monteringen av utställningen »Till skriftens och boktryckets historia utanför Europa» utfördes till största delen av MONTELL.

Museibiträdet fröken INGEBORG TÖRNBLOM har, som vanligt, varit sysselsatt med maskinskrivning efter diktamen (tjänsteskrivelser, brev etc.), renskrivning av kataloger, etiketter och manuskript, märkning av föremål i samband med katalogiseringsarbetena samt inregistrering av nyförvärv (föremål, fotografier och annat bildmaterial, böcker). Hon har även korrekturläst museets publikationer, handhaft distribueringen av dessa (byte, försäljning, prenumerationer på tidskriften Ethnos) samt utfört i samband härmed erforderlig bokföring.

Arbetsbiträdet AXEL TÖRNBLOM och e. o. vaktmästaren GUNNAR NYKVIST ha i huvudsak utfört samma göromål som föregående år: konserveringsarbeten, såsom rengöring av vapen och andra metallföremål, lagning och rekonstruering av lerkärl samt tillsyn av malsaker, snickeriarbeten av olika slag. De övervakade och utförde en del av nedtagningen och inpackningen av de vid Västra Trädgårdsgatan förvarade samlingarna samt uppgjorde förteckningar över dessa. Under nuvarande svåra magasineringsförhållanden ha de fått ägna särskilt mycken tid åt framtagande av material för vård och bearbetning samt åt forskare och andra studerande. De ha även biträtt vid anordnandet av årets båda tillfälliga utställningar. I nu nämnda arbeten deltog också värmeledningsskötaren JAKOB JAKOBSSON. Vaktmästare NYKVIST har vidare på ort och ställe kontrollerat, att den evakuerade »elitsamlingen» ej tagit skada. Han har även utfört den vid museet under året erforderliga fotograferingen. Vidare har han bl. a. hopsatt en större japansk husmodell, som förvarats i bitar alltsedan den hemfördes av professor STOLPE från Vanadis världsomsegling.

Arkivarbetsbiträdena ha skrivit av inventariekataloger över samlingar. Vid årets slut var detta arbete fört tillbaka till år 1910.

Ingenjör CARL HEDIN har deltagit i arbetet med ordnande av bildmaterial, uppklistring av fotografier och tidningsurklipp. Han har huvudsakligen varit sysselsatt med Hedin-expeditionens material men har dessutom på många sätt ställt sin arbetskraft

till förfogande, t. ex. för korrekturläsning och utskrivning av kataloger.

Fil. lic. JAN SÖDERSTRÖM har bestämt och publicerat de av greve BIRGER MÖRNER från Sepik-området, Nya Guinea, hemförda figurstolarna (se nedan) samt med understöd ur Humanistiska Fonden bearbetat museets samlingar från Gilbert- och Ellice-öarna.

Även under detta år har museet haft fördelen av att den kinesiske studenten HUANG TSU-YÜ översatt texter och inskriptioner å föremål i de kinesiska samlingarna.

Professor HELMER SMITH, Uppsala, har ägnat museets skriftutställning ett livligt intresse och genom sin välvilliga medverkan möjliggjort den indiska och indonesiska avdelningens logiska uppställning.

D:r TONI SCHMIDT, som liksom tidigare studerat museets tibetanska bibliotek, har lämnat värdefull hjälp genom översättning av buddhistiska texter. Likaså har sekreterare PER STJÄRNE, Evangeliska Fosterlandsstiftelsens mission, godhetsfullt tolkat texter på amhariska och gez-språket.

Amanuensen vid Nordiska Museet fröken ELISABETH STRÖMBERG har underkastat förkolnade textilrester från en grav i den ruin, som museets andra expedition till Mexico utgrävde vid Teotihuacan, en noggrann teknisk undersökning. Arbetet, som syntes föga hoppfullt, gav emellertid intressanta resultat. Endast några få fragment av vävnader från Mexicos förspanska kulturer voro tidigare kända och fröken STRÖMBERG är den första, som ingående studerat dylika textiliers teknik.

Samlingarna.

Gåvor i form av föremål.

Trots de genom kriget försvårade och i mycket helt avskurna förbindelserna med andra världsdelar har museet dock under året, tack vare en nedan nämnd donation av direktör CLAS GROSCHINSKY, haft tillfälle till insamlingsarbete i fält. Professor GUSTAF BOLINDER har nämligen under en i Marocko företagen resa kompletterat museets tidigare material från detta land. Denna samling hade dock ännu ej anlänt vid årets slut.

Här må även nämnas att herr ROLF BLOMBERG samlar för museet i Nederländska Indien. Detta arbete har möjliggjorts tack vare gåvomedel från Riksmusei Vänner.

I övrigt ha nyförvärven genom gåvor av föremål tyvärr varit högst avsevärt mindre än vanligt. För att finna en motsvarighet i kvantitativt avseende måste man gå tillbaka till några av det föregående världskrigets år.

Asien.

För årets värdefullaste förvärv överhuvud taget har museet d:r SVEN HEDIN att tacka. Redan år 1903 erhöll institutionen stommen till sin betydelsefulla arkeologiska samling från Östturkistan, då d:r HEDIN skänkte sina fynd från de av honom upptäckta ruinstäderna Lou-lan och Dandan-uiliq samt från den forna huvudstaden Yotkan i oasen Khotan. Genom Hedin-expeditionen ha sedermera mycket värdefulla tillskott erhållits. Med anledning av den tillfälliga skrift- och boktrycksutställningen har nu Hedin-expeditionens samling av arkeologiska dokument på papper och trä överlämnats som gåva till museet. Då katalogisering och bearbetning av detta mångskiftande material tillsvidare måste uppskjutas, kunna endast de viktigaste grupperna här nämnas. Fil. d:r NILS AMBOLT förvärvade sålunda under sin vistelse i Khotan ett stort antal sakiska skriftprov på papper och trästavar samt ett antal tibetanska handskrifter. Några av dokumenten äro försedda med parallell sakisk och kinesisk text. Från samma trakter ha d:r HEDIN och docenten ERIK NORIN överlämnat åtskilliga fragment av likartade dokument. Den i Centralasiens historia så betydelsefulla uiguriska kulturen är representerad genom flera välbevarade buddhistiska texter. Från den samtidiga hsi-hsia-kulturen har museet fått mottaga ett tryckt arbete med buddhistiskt innehåll. Det påträffades i trakten av den bekanta ruinstaden Khara Khoto vid Etsingol och förvärvades för samlingarna genom Hedin-expeditionens mångårige medhjälpare GEORG SÖDERBOM.

Från ruinområdet vid Turfan stammar en målning på papper med kinesisk inskription, föreställande en ung kvinna, iförd T'angperiodens dräkt och håruppsättning. Några uiguriska fragment tillhöra samma fynd.

Docenten NILS AMBOLT har såsom deposition från den armeniske köpmannen MOLDOVAK i Khotan överlämnat en utmärkt vacker buddhistisk träskulptur samt två tidiga tibetanska handskrifter, funna inom ökenområdet vid Khotan.

Såsom tillägg till sin förut i museet befintliga samling av arkeologiska föremål från Östturkistan har d:r AMBOLT skänkt en samling pärlor av glas och halvädelstenar. Av docenten GUNNAR JARRING, Lund, har museet fått prov på den lokala papperstillverkningen i Khotan.

De flesta av övriga asiatiska gåvor äro från Kina. Den till omfånget största utgöres av lantbruksredskap, verktyg, vapen m. m., inalles 93 föremål. De ha överlämnats av Östasiatiska Samlingarna och hopbragtes av professor J. G. Andersson, huvudsakligen i norra och mellersta delarna av landet. I samlingen ingå även sju lamaistiska målningar, *tangkas*, samt ett officiellt dokument från år 1819, avfattat på kinesiska och manchuriska.

Fröken AGNES SPÅNGBERG, Stockholm, har skänkt ett kinesiskt läggspel av elfenben jämte förläggsböcker, 2 st. miniatyrskåp, ett spegelskrin m. m., allt hemfört från Kina omkring 1860 av sjökaptenen J. F. HELLSTRÖM.

Skeppsmäklare ERNST BOLIN, Kalmar, har genom sin son fil. lic. IVAN BOLIN, donerat en kinesisk elfenbenspagod med snidade ornament och fristående figurer. Den hemfördes av en sjökapten för cirka sextio år sedan.

Föremål från Kina ha vidare skänkts av följande personer:

Bibliotekarien d:r CARL BJÖRKBOM, Stockholm, två böcker innehållande s. k. rismålningar, c:a 20 st.;

docent BIRGER BOHLIN, Uppsala, en slev av kokosnöt och bambu från Peking;

professorskan SIGRID ENGSTRÖM ur professor ALBERT ENGSTRÖMS samlingar en graverad kliché av mässing samt hedersdiplom på siden med kinesisk och manchurisk text. Ytterligare gåvor ur professor ENGSTRÖMS kvarlåtenskap nämnas nedan;

professor F. D. LESSING, University of California, Berkeley, en bok innehållande hieroglyfskrift från mossofolket i västra Kina;

lektorskan EBBA MÖLLER, Stocksund, två kinesiska böcker samt kliché av trä, som tillhört hennes make lektor HJALMAR MÖLLER;

f. d. sophiasystern ELISE PAYKULL, Stockholm, ett armband av rikt snidade aprikoskärnor, sydkinesiskt arbete.

Från Japan har d:r SVEN HEDIN skänkt ett inramat broderi, föreställande en geisha, och textilkonstnärinnan fru HILDA LILIENBERGS sterbhus två mönsterböcker.

Museets förut synnerligen omfattande samlingar, belysande lamaismens kult och konst har under året utökats med ett fåtal föremål utom de redan nämnda målningarna. D:r SVEN HEDIN har sålunda skänkt en målning, återgivande gudinnan Tārā i 21 uppenbarelseformer. Den är antagligen utförd i Urga, Yttre Mongoliet. Herr PER WESTERLUND har överlämnat en mindre samling, hopbragt i Sikkim, vari ingå en dansmask från ett lamatempel, en amulett från Lhassa, Tibet, ett amulettfodral av silver från Shigatse, Tibet, samt en ringklocka av brons från den dagliga tempeltjänsten. I gåvan ingå vidare en tibetansk smörkärna från Lhassa, ett svärd från Sikkim, en stridsyxa från Punjab, nv. Indien, samt en stenyxa från Naga-bergen. Generalkonsul IVAR STAFSING, Stockholm, har skänkt en bönekvarn, förvärvad i Darjeeling, och docent G. MONTELL en lamaistisk tempelmålning från klostret Belimiao, Inre Mongoliet.

Fru MÄRTA THÖRNBLAD, Stockholm, har överlämnat en stor kniv av nordindisk typ, möjligen från gurkhas.

Samlingarna från Indonesien ha utökats med följande gåvor: av lektorskan E. MÖLLER, ett modellskåp från Java, innehål-

lande miniatyrmodeller av lantbruksredskap, vapen, musikinstrument m. m.;

av d:r GERARD ODENCRANTS, Stockholm, en s. k. köttyxa från Bali med ornamentala inläggningar av silver och mässing (ur ERIC MJÖBERGS samlingar);

av docent G. MONTELL, skål av kokosnöt från Bali, utvändigt målad med legendscener;

av herr KARL MODÉER, Stockholm, svärd av trä från Mindanao, Filippinerna (har tillhört prof. ALBERT ENGSTRÖMS samlingar);

av prof. ALBERT ENGSTRÖMS sterbhus, bok av palmblad med pärmar av trä, troligen från Java.

Amerika.

Museets förre föreståndare professor C. V. HARTMAN avled den 19 juni och sterbhuset skänkte genom advokaten PER YNGSTRÖM en i museet sedan Hartmans tid förvarad samling av medicinalväxter m. m. från Salvador, förvarade i påsar. Prover överlämnades samtidigt till Farmaceutiska Institutet. Professor HARTMAN gjorde denna samling, som omfattar 84 n:r, huvudsakligen i Ahuitzalco i Salvador år 1897. Flertalet prover äro försedda med aztekiska namn, vilket beror därpå att befolkningen i denna del av Salvador i förspansk tid utvandrat från Centralmexico. Med samlingen följde även en dansprydnad, tillverkad av kokonger, av en bland stammarna i nordvästra Mexico använd typ.

Professorskan SIGRID ENGSTRÖM överlämnade tillsammans med ovan nämnda föremål från Asien ur prof. ALBERT ENGSTRÖMS samlingar en rikt skulpterad stol eller bord samt ett rivfat i jaguarform, båda av lava, från Costa Rica. Föremålen, som äro goda representanter för Costa Ricas förspanska stenkonst, ha säkerligen hemförts av professor HARTMAN och av honom skänkts till professor ENGSTRÖM. I gåvan ingick även en dansprydnad från Nordamerika, bestående av ett pärlband med vidhängande benflöjt och pärlbroderad läderpåse.

Docent LINNÉ har överlämnat en konisk bur av trä, ornerad med målade demonfigurer och använd av Chocó-indianer vid Rio Sambú i Panama vid ceremonier i samband med barns namngivning, samt en liten träfigur från Cuna-indianerna på Panamanäset. Föremålen förvärvades under hans deltagande i professor ERLAND NORDENSKIÖLDS expedition 1927.

Herr AXEL TÖRNBLOM har skänkt en väska från San Barthélemy, prydd med musslor. Den hemfördes från fregatten Eugenies världsomsegling.

Övriga världsdelar.

Byretsfuldmægtig cand. jur. Carl Kjersmeier, Köpenhamn, som vid flera föregående tillfällen haft vänligheten skänka muscet föremål ur sin stora samling afrikansk konst, överlämnade vid föreståndarens besök i Köpenhamn två metallfigurer från Bobofing-folket i Franska Sudan.

Fröken Elisabeth Norén och tandläkaren fröken Emelie Norén ha skänkt en anbild med skägg och rik ärrtatuering från nedre Kongo. Från samma område är troligen en av antikvarien friherre Carl R. af Ugglas överlämnad mansfigur, hållande ett gevär. Även den kan vara en förfadersbild.

I de av professorskan Sigrid Engström ur prof. Albert Engströms samlingar lämnade gåvorna ingå även sju föremål från f. d. Tyska Nya Guinea och Salomonöarna, bl. a. ett vackert ornerat stycke tapa av gammal god kvalitet. Åtminstone några av dessa föremål ha säkerligen hemförts av greve Birger Mörner från hans expedition för museets räkning till de tyska kolonierna i Melanesien 1913—14. Från denna färd härrör sig också ett av fil. d:r Karl Asplund skänkt vinkelböjt skaft till en stor stenyxa från Sepik-området, Nya Guinea.

Professor Sixten Bock har skänkt en boll av flätverk och en halsprydnad av snäckskal från ön Apamama, Gilbertöarna, att införlivas med hans huvudsamling från denna ögrupp.

Fru Gerda Montell, Stockholm, har förärat en lappdräkt (kolt, kapuschong, mössa och benskydd), troligen tillverkad av Kautokeino-lappar.

Inköp av föremål.

Genom assistenten har inköpts en av honom 1939 hemförd etnografisk samling från Mexico, 83 n:r, vilka sammanbragts av fröken Bodil Christensen. Den består av textilier och andra etnografiska föremål från olika stammar. De viktigaste representerade äro huichol, otomí, mazateker, popoloca, totonaker och azteker.

Vidare ha inköpts:

av tullkontrollör Carl Rudbergs sterbhus, Stockholm, en båge från Alaska, hjälm, pansarskjorta, två armskenor och en klubba från Persien samt ett koger och sju pilar från Centralasien;

av fil. kand. Alf Hjorth-Moritzsen, Stocksund, 20 målningar från Korea med motiv ur det koreanska folklivet, ss. hantverksscener, lekar samt domstols- och tortyrscener (inköp genom räntemedel ur Didrik Bildts fond);

av Japanska Magasinet, Stockholm, målning på siden föreställande några av de populära lyckogudarna (D. Bildts fond).

Deposition av föremål.

Fil. d:r Sven Hedin har deponerat sin porträttbyst, huggen i marmor av skulptören Adolf Jonsson;

fru Märta Thörnblad, Stockholm, en stor gudabild från Nordindien av förgylld brons med infattade stenar, troligen en dansande Çiva;

hr A. Lindquist, Stockholm, en gammal tvåhövdad träskulptur från Kongo.

Penninggåvor och understöd m. m.

Ur statsanslaget för utgivande av lärda verk etc. har föreståndaren erhållit 400 kronor för fortsatt utgivande av »Statens Etnografiska Museum. Smärre Meddelanden». N:r 18 av denna serie har utkommit (se publikationer nedan).

Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse har, som nämnts i föregående års berättelse, välvilligt beviljat ett anslag av 2,000 kronor årligen under fem års tid för utgivande av tidskriften Ethnos. Under året har dess sjätte årgång utkommit med två dubbelhäften med inalles 189 sidor (en plansch och 44 illustrationer i texten).

Från Föreningen Riksmusei Vänner har museet fått mottaga kronor 298: 10.

Direktör Clas Groschinsky har även detta år haft den stora vänligheten överlämna en penninggåva, 2,000 kronor, att av föreståndaren användas till museets bästa, förslagsvis till komplettering av dess samlingar från Marocko. Ett tillfälle därtill erbjöd sig, då professor G. Bolinder avreste till detta land och erbjöd sig att även arbeta för museet. Hans samlingar hade, som redan nämnts, ännu ej hemkommit vid årsskiftet.

Löjtnant Gösta Moberg har utökat det av honom förra året skänkta beloppet med 100 kronor.

Intresset för den japanska teceremonihusanläggningen har även detta år tagit sig uttryck i gåvor. Den anonyme givare, en av museets mecenater för de japanska samlingarnas förkovran, som ett par år i följd skänkt medel till teceremonianläggningens underhåll, har för samma ändamål överlämnat 500 kronor.

Vidare har föreningen »Japanska teceremoniträdgårdens vänner», bestående av damer inom Svensk-Japanska Sällskapet, genom sin skattmästare fru Greta Thune överlämnat kronor 459: 35, därav 100 kronor från vardera firmorna Gadelius & Co. A.-B. (genom ingenjör Robert Thune), Mattias Hägglund, Kjellbergs Succ:rs (genom direktör A. Ekdal) och Martin Månsson. Beloppet skall användas till trädgårdens vård och förskönande.

Här må också nämnas, att fru Katie Tham även under detta år haft den stora vänligheten att tillse teceremoniträdgården och

lämna anvisningar för dess vård till trädgårdsmästare B. HOLM, som i övrigt varit anställd för trädgårdens skötande.

Till samtliga givare, vilkas hjälp under nuvarande förhållanden varit särskilt värdefull och uppmuntrande, står museet i stor tacksamhetsskuld.

Gåvor till bildarkivet.

D:r SVEN HEDIN har förärat två porträtt av givaren, utförda i olja av konstnärerna KERSTIN CARDON 1893 och IVAN LINDHÉ 1931. Han har vidare skänkt 10 förstoringar från Tibet samt 121 negativ och 181 kopior, samtliga av föremål i Hedin-expeditionens samlingar.

Professor C. V. HARTMANS sterbhus har överlämnat c:a 500 fotografier och 79 vykort med etnografiska motiv, landskapsbilder m. m., huvudsakligen från Mexico och Centralamerika, samt bilder från museets utställningar under Hartmans tid och från utländska museer.

Bildarkivet har även mottagit gåvor av:

KUNGL. BIBLIOTEKET, genom bibliotekarien fil. lic. CARL BJÖRKBOM, ett album innehållande 45 fotografier samt 30 kartonnerade bilder från Kaukasus;

STATENS HISTORISKA MUSEUM två negativ och sju kopior, interiörer från årets minnesutställning över Hjalmar Stolpe;

fil. lic. PER GUSTAF HAMBERG, Djursholm, 50 fotografier från Vita Nilen, dinka, shilluk m. fl. folk. Fotografierna ha tillhört professor AXEL HAMBERG;

doc. G. MONTELL 32 vykort, visande föremål och interiörer från tyska museer;

A.-B. SANDREW-ATELJÉERNA, Stockholm, 10 fotografier av föremål i museet från Kina och Mongoliet;

bibliotekarien C. BJÖRKBOM 12 fotografier visande föremål ur BIRGER MÖRNERS samlingar, falkjakt i Nordafrika m. m.;

prof. SIXTEN BOCK sex fotografier från Gilbert-öarna;

prof. CARL MALMSTEN tre fotografier av föremål från Siam;

prof. ALFRED SCHACHTZABEL och d:r BELA GUNDA fotografier av föremål från resp. Museum für Völkerkunde i Berlin och Etnografiska museet i Budapest.

Slutligen har apotekaren R. OLUFSEN, Nykøbing, varit så vänlig att vid föreståndarens besök i Köpenhamn förära ett porträtt, stålstick, av *Olaus Worm*, skaparen av Museum Wormianum i Köpenhamn († 1654).

Genom Utlandssvenskarnas förening har (för 15 kronor) inköpts 158 vykort med motiv från Japan, Kina, Indien, Java, Grönland m. m., hemförda av THORILD WULFF.

Boksamlingen.

Ur professor C. V. HARTMANS samling av böcker, som varit magasinerade i museet sedan hans tjänstetid, har sterbhuset genom advokaten PER YNGSTRÖM godhetsfullt låtit institutionen utvälja arbeten av intresse för densamma. På så sätt har museets bibliotek erhållit 154 publikationer, till större delen särtryck behandlande Amerika. Härtill kommer ett stort antal särtryck av uppsatser, författade av HARTMAN. I gåvan ingingo även dagboksanteckningar, som han fört under sin expedition i Central-amerika 1897—1899.

Från Hedin-expeditionen ha överlämnats de under året utkomna volymerna n:r 14—17 av expeditionens vetenskapliga serie.

SOCIÉTÉ FINNO-OUGRIENNE (SUOMALAIS-UGRILAINEN SEURA) har genom VETENSKAPLIGA SAMFUNDENS DELEGATION i Helsingfors haft älskvärdheten översända fältmarskalken C. G. MANNERHEIMS stora arbete »Across Asia from west to east in 1906—1908» (Helsingfors 1940).

Publikationer ha vidare översänts från följande institutioner och sällskap etc.:

Utländska: Museum für Völkerkunde, Basel; University of California, Berkeley; Bernisches Historisches Museum, Bern; Deutsches Kolonial- und Uebersee-Museum, Bremen; The Excavators' Club, Cambridge, Mass.; Field Museum of Natural History, Chicago; Società Italiana d'Antropologia e Etnologia, Florens; The Allen County-Fort Wayne Historical Society, Fort Wayne; Forschungsinstitut für Kulturmorphologie, Frankfurt am Main; Museum voor het Onderwijs, Haag; Nationalmuseet och dess Etnografiske samling, Köpenhamn; Museo Nacional, Lima; Museo de Arqueología de la Universidad de San Marcos, Lima; The Manchester Museum, The University of Manchester; Instituto Nacional de Antropologia e Historia, Mexico; Division of Intercourse and Education of the Carnegie Endowment for International Peace, New York; Norsk Folkemuseum, Oslo; Seminario de Sibundoy, Pasto, Colombia; Junta de Província do Douro-Litoral, Porto; Pontificio Museo Missionario Etnologico, Rom; Officium Libri Catholici, Rom; School of American Research, Santa Fé; Instituto Panamericano de Geografia e Historia, Tacubaya; Musée du Congo Belge, Tervueren; Tromsö Museum; The Catholic Anthropological Conference, Washington; The Catholic University of America, Washington; Smithsonian Institution, Bureau of American Ethnology, Washington; Institutet för nordisk etnologi vid Åbo Akademi, Åbo.

Svenska: Kungl. Armémuseum; Kungl. Biblioteket; Göteborgs Museums etnografiska avdelning; Kulturhistoriska Museet, Lund; Kungl. Livrustkammaren; Kungl. Maj:ts Beskickning i

Washington; Malmö Museum; Nationalmuseum; Nordiska Museet; Riksdagsbiblioteket; Norra Smålands Fornminnes- och Jönköpings Läns Hembygdsförbund; Stockholms Stadsmuseum; Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi; Svensk-Japanska Sällskapet; Föreningen Sveriges Sjöfartsmuseum; Sydsvenska Geografiska Sällskapet, Lund; Tekniska Museet; Varbergs Museum; Kungl. Vetenskapsakademiens Bibliotek; Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien; Östasiatiska Samlingarna.

Följande enskilda personer ha även överlämnat publikationer: Dr. H. Draws-Tychsen, München; prof. Corrado Gini, Rom; d:r G. Höltker, Posieux-Froideville, Schweiz; byråchefen fil. d:r R. Numelin, Helsingfors; prof. O. Reche, Leipzig; prof. R. Stigler, Wien; doc. K. Vilkuna, Helsingfors; intendenten fil. d:r Eva Bergman; bibliotekarien C. Björkbom; prof. S. Bock; generalkonsul F. Cronholm; fil. d:r S. Lagercrantz; prof. G. Lindblom; doc. S. Linné; d:r K. Malmsten; doc. G. Montell; fru Ebba Möller; fil. d:r Stig Rydén; disponent A. Siemssen.

Isoleringen på grund av kriget har medfört att de utländska besökarnas antal sjunkit högst betydligt. I samband med det officiella tyska pressmannabesöket i Sverige i januari var visning anordnad, varvid ett 20-tal tyska journalister besågo samlingarna. Före visningen höll d:r Sven Hedin ett anförande om museet och dess samlingar m. m.

Bland övriga utländska besökare kunna nämnas:

Prof. Fr. Balodis, Stockholm; kand. V. Bögli, Schweiz; prof. Anne-Marie Gabain, Berlin (de mongoliska samlingarna), prof. Corrado Gini, Rom; d:r med. E. Hoyo, Japan; arkitekt Frode Jörgensen, Köpenhamn (teceremonihuset); d:r B. Korompay, Budapest; prof. P. Leser, New York; S. Narita och M. Nisihata, Japan, överste M. Onodera, Stockholm, prof. O. Ravn, Köpenhamn, legationssekreteraren Ting Shoa, Stockholm; d:r M. Takate, Tokyo; prof. Bunei Tsunoda, Kioto, fil. kand. Nilo Valonen, Helsingfors.

Bland personer som i övrigt i studiesyfte besökt museet märkas:

Pastor J. Ahleby, Lund; kand. B. Almgren, Uppsala; fil. lic. Efraim Andersson; docent H. Arbman; prof. T. Arne; amanuens Bengt Bengtsson; fil. lic. Bengt Bergman; fil. d:r Eva Bergman; fil. lic. Sten Bergman; d:r Paul Bjerre (symbolik); bibliotekarien C. Björkbom; prof. G. Bolinder; fil. stud. L. Cederschiöld; riksantikvarien prof. Sigurd Curman; prof. G. Edman (medicinalväxter från Salvador); bibliotekarien R. Eriksson; fil. d:r Agnes Geijer (asiatiska textilier); kapten Gunnar Grip; fröken S. Gröndal och fröken S. Widén (prof. Stolpes avgnidningar från Söderhavet); fil. kand. Bo Gyllensvärd; fil. lic. P. G. Hamberg; löjtnant H. Haslund-Christensen; doc. V. Holmqvist; fil. stud. Å. Hultkrantz; pastor T.

Irstam; doc. K. G. Izikowitz, Göteborg, fil. mag. Margit Johansson, Göteborg; ingenjör O. Karlbeck; intendent W. Kaudern, Göteborg; fröken Tyra Kleen: prof. K. Knutson; fil. kand. Gösta Kock; fil. d:r S. Lagercrantz; fröken Astrid Laquist; prof. Carl Malmsten (naturfolkens konst); d:r K. Malmsten; intendent E. Manker; löjtnant G. Moberg; prof. B. Nerman; fröken Astrid Nordlund; prof. T. Norlind; fil. d:r Nils Odhner; greve Eric von Rosen; fil. d:r S. Rydén; Göteborg; fil. kand. Ann-Sofi Schotte, Linköping; pastor H. von Sicard, Uppsala; prof. Osvald Sirén; redaktör G. Stiel (åtbördsspråk); amanuensen Elisabeth Strömberg (mexikanska textilier); fil. d:r Vivi Sylwan, Göteborg; konstnären M. Sylwan (söderhavsbåtar); fröken Elisabeth Thorman; fru Ida Trotzig; hr Per Westerlund; prof. G. Widengren, Uppsala; riksbibliotekarien O. Wieselgren; professorskan Gunhild Berlin-Åberg (filigran).

Skådesamlingarna vid Museivägen voro under det första halvåret fritt tillgängliga för allmänheten onsdagar och lördagar 12—15 samt söndagar 13—16; tisdagar, torsdagar och fredagar 12—15 mot avgift. Under det senare halvåret — sedan visningstiden i besparingssyfte inskränkts med två dagar i veckan fr. o. m. den 1 juli — var museet fritt tillgängligt söndagar 13—16 samt tisdagar, torsdagar och lördagar 12—15.

Bland grupper och sammanslutningar, för vilka särskild visning av de östasiatiska samlingarna eller de nedan nämnda tillfälliga utställningarna varit anordnad, märkas Riksmusei Vänner, Numismatiska föreningen, Konsthistoriska klubben vid Stockholms högskola, Religionshistoriska föreningen vid Stockholms högskola och elever vid Brunssons Vävskola. Museets utställningslokal har under året besökts av 8,556 personer, 250 mindre än året förut, vilket kan bero på dels den minskade visningstiden, dels på att utställningslokalen vid V. Trädgårdsgatan den 1 sept. 1940 stängdes för allmänheten.

Av årets båda tillfälliga utställningar anordnades den första med anledning av 100-årsdagen av professor Hjalmar Stolpes, museets egentlige grundare, födelse den 23 april. I denna deltog även Statens Historiska Museum, som i ett rum utställde material från Stolpes arkeologiska grävningsarbeten i Sverige, Birka, Vendel, grottan Stora Förvar å Karlsö. I ett annat rum exponerades etnografiska föremål från Stolpes deltagande i »Vanadis» världsomsegling 1883—1885, prov på de avgnidningar, han utförde i de flesta etnografiska museer i Europa m. m.

Efter grundliga förberedelser öppnades den 1 november ytterligare en tillfällig utställning, kallad: Till skriftens och boktryckets historia utanför Europa. Doc. Montell hade under flera år diskuterat planen med några särskilt intresserade personer, vilkas välvilliga medverkan och stöd möjliggjorde genomförandet. Bland

dessa böra särskilt nämnas professor HELMER SMITH och docenten GUNNAR JARRING. Utställningen omfattade material huvudsakligen från Asien och Amerika, varjämte ett mindre antal föremål från Afrika medtagits. Den asiatiska avdelningen åskådliggjorde huvuddragen i den kinesiska skrivkonstens uppkomst och utveckling, de betydelsefulla tekniska uppfinningarna på området, skrivpenseln, tuschet, papperet och de rörliga typerna. I samband härmed visades typiska prov på kinesisk bokkonst och kinesisk reproduktionsteknik. Som en särskild grupp voro de vackra kinesiska böckerna ur drottning Lovisa Ulrikas bibliotek på Drottningholm utställda. De centralasiatiska skrifttyper, vilka ursprungligen bygga på syriska skriftarter, utgjorde en andra avdelning, som illustrerades med uiguriska och mongoliska manuskript, mongoliska och manchuriska tryckta böcker m. m. Indiska alfabet och därav härledda centralasiatiska belystes genom ett rikhaltigt material från olika tider, av vilket särskilt böra framhållas de sakiska manuskripten och de tibetanska, i Peking tryckta prakteditionerna av lamaistiska verk. Museets äldre samlingar av palimanuskript från Birma, Siam och Cambodja illustrerade bokkonstens utveckling i sydöstra Asien vartill anknötos de indonesiska skriftarterna, representerade av palmbladsböcker m. m. från Java, Bali och Sumatra.

Den persiska bokkonsten åskådliggjordes genom några dyrbara illustrerade handskriftsverk, utlånade av Universitetsbiblioteket i Lund, Kungl. Biblioteket och direktör E. WIRÉN.

Den amerikanska avdelningen omfattade faksimileupplagor av de viktigaste mayanska och aztekiska codexarna samt originalföremål ur museets samlingar, visande förekomsten av hieroglyfer i dekorationen av lerkärl och gravfigurer. Från Afrika utställdes arabiska föremål, handskrivna religiösa böcker på gez-språket samt prov på det gamla berberalfabetet tifinagh, som nu endast lever kvar hos tuaregerna.

Utställningens material utgjordes främst av museets egna samlingar från Hedin-expeditionen. Önskvärdheten att så mångsidigt som möjligt åskådliggöra utvecklingens gång ledde till lån från olika institutioner, nämligen Kungl. Biblioteket, Universitetsbiblioteket i Lund, Östasiatiska Samlingarna och Egyptiska Museet. Följande personer ställde dessutom bokverk och föremål till förfogande: Amanuens FOLKE BERGMAN, d:r SVEN HEDIN, ingenjör ORVAR KARLBECK, docent G. MONTELL, professor OSVALD SIRÉN, professor HELMER SMITH och direktör ERIK WIRÉN.

Under året ha följande skrifter utkommit, som grunda sig helt eller delvis på museet tillhörigt material eller utarbetats vid institutionen:

DIEM, CARL, Asiatische Reiterspiele. Berlin 1941.
EMSHEIMER, ERNST, Über das Vorkommen und die Anwendungs-

art der Maultrommel in Sibirien und Zentralasien. Ethnos 1941: 3/4. Stockholm. 19 s., 8 fig.

LINDBLOM, GERHARD, Drinking-tubes, especially in Africa. Ethnos 1941: 1/2. Stockholm. 27 s., 8 fig.

LINNÉ, SIGVALD, Teotihuacan symbols. Ethnos 1941: 3/4. Stockholm. 13 s., 6 fig.

LAGERCRANTZ, STURE, Schädeldeformationen und ihre Verbreitung in Afrika. Ethnos 1941: 3/4. Stockholm. 39 s., 4 fig.

MONTELL, GÖSTA, Spinning tools and spinning methods in Asia. Reports from the Sino-Swedish Expedition, Publication 15. Appendix. Stockholm 1941. 19 s., 4 pl., 13 fig.

——, Two Bering maps in the Royal Library at Stockholm. Ethnos 1941: 3/4. Stockholm. Addendum. 3 s., 1 fig.

SCHELLER, ANDREAS, Aufhängehaken aus Indonesien und der Südsee. Ethnologica, Neue Folge, Band I. Leipzig 1941. 99 s., 107 fig.

SJÖBERG, GÖSTA, Det löftesrika ljusets boning. Allmän Svensk Trädgårdstidning nr 6, 1941. Stockholm. 8 s., 11 fig.

SYLWAN, VIVI, Woollen textiles of the Lou-lan people. Reports from the Sino-Swedish Expedition, Publication 15. Stockholm 1941. 107 s., 15 pl., 2 kartor, 33 fig.

SÖDERSTRÖM, JAN, Die Figurstühle vom Sepik-Fluss auf Neu-Guinea. Statens Etnografiska Museum. Smärre Meddelanden n:r 18. Stockholm 1941. 59 s., 4 pl., 6 fig.

Gerhard Lindblom.

Uppsala 1942. Almqvist & Wiksells Boktryckeri-A.-B. 42275